

ՏԱԹԵՎ ԳԻՏԱԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼԻՐ

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՈՒՍՈՒՑՉԻ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեմա՝ Գոյականի և ածականի ուսուցումը անհատական հանձնարարությունների փոխաստուգման մեթոդիկայի միջոցով

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Նաիրա Խաչատրյան
Գառնիի Ատոմի անվան հ.2 ավագ դպրոց

ԵՐԵՎԱՆ 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	3
ԳՈՅԱԿԱՆԻ ԵՎ ԱԾԱԿԱՆԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ	5
1. Գոյական անուն	5
2. Գոյականի թիվը	6
3. Գոյականի որոշյալ և անորոշ առումները.....	7
4. Գոյականի հոլովները.....	7
5. Գոյական անուն	8
9. ԱԾԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆ	14
10. ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐ.....	15
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....	18
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	19

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Յուրաքանչյուր լեզու ժողովրդի հոգևոր ստեղծագործության արգասիքն է: Լեզուն միշտ և ամենուրեք համաժողովրդական է, հավասարապես ծառայում է հասարակության բոլոր դասակարգերին և համարվում է հասարակությունը միավորող օղակ, ազգային կուլտուրայի ձև:

Իբրև աշխարհի հնագույն լեզուներից մեկը՝ սքանչելի ու ինքնատիպ հայոց լեզուն իր մեջ ցուցնում էմեր ժողովրդի կյանքի պատկերը՝ նախապատմական հնագույն ընդհանուրը, որ հատուկ է հնդեվրոպական բոլոր լեզուների քերականական կառուցվածքին ու հիմնական բառաֆոնդին, խոր հնադարից մինչև օրս հայոց լեզուն հազարամյակների ընթացքում անընդհատ հարստացել է ուզարգացել, կատարելագործել է իր քերականական կառուցվածքը, համալրել է իր բառապաշարը:

Ինչպես ամեն մի գիտություն, այնպես էլ լեզվաբանությունն ունի իր ուսումնասիրության առարկան: Ձևաբանությունն ու շարահյուսությունը սովորաբար առնվում են իբրև լեզվաբանական մի ինքնուրույն ամբողջություն՝ քերականություն անվան տակ:

Քերականության ուսուցումը նպատակ ունի մի կողմից՝ նպաստել երեխայի խոսքի կազմավորմանն ու զարգացմանը, մյուս կողմից՝ երեխաների դատողական ունակությունների զարգացմանը: Գիտական խոսք կարելի է մշակել միայն քերականություն ուսումնասիրելով: Սրա միջոցով է աշակերտը սովորում խնդրառությունը, համաձայնությունը, շարահյուսությունը, կետադրությունը և այլն: Տարբեր բնագրերի քերականական վերլուծությունները, զանազան ձևերի ընտրության շուրջ կատարվող վարժությունները օգնում են աշակերտի քերականության գործնական ու գիտակցական յուրացմանը, ուստի և՛ աշակերտի խոսքի զարգացմանը:

Սակայն հարց է առաջանում. ինչու պետք է սովորողն իմանա քերականական այս կամ այն կարգը, ձևը, դրանց սահմանումները: Սրանք վերացարկված

հասկացություններ են, որոնք էլ դժվարացնում են ուսուցումը: Ուստի դրանց ուսուցմանը պետք է գործնական բնույթ տալ: Ընթերցանության նյութի, քերականական նյութի վերլուծությամբ, վարժությունների կատարմամբ սովորողին պետք է համոզել, որ քերականությունը կարգավորում է մեր խոսքային գործունեությունը: Վարժությունները զարգացնում են աշակերտի ոչ միայն քերականական հմտությունները, այլև տեսական գիտելիքների յուրացման համար են:

Քերականական յուրաքանչյուր սահմանում պիտի հաստատվի համապատասխան օրինակներով և ամրակայվի վարժությունների միջոցով: Սահմանումը պիտի լինի հստակ, կարճ ու պարզ, ընդգրկի լեզվական տվյալ կարգի, երևույթի հիմնական հատկանիշները՝ երկրորդական հատկանիշները, որ ներկայացվեն վարժությունների, բնագրերի վերլուծման ժամանակ:

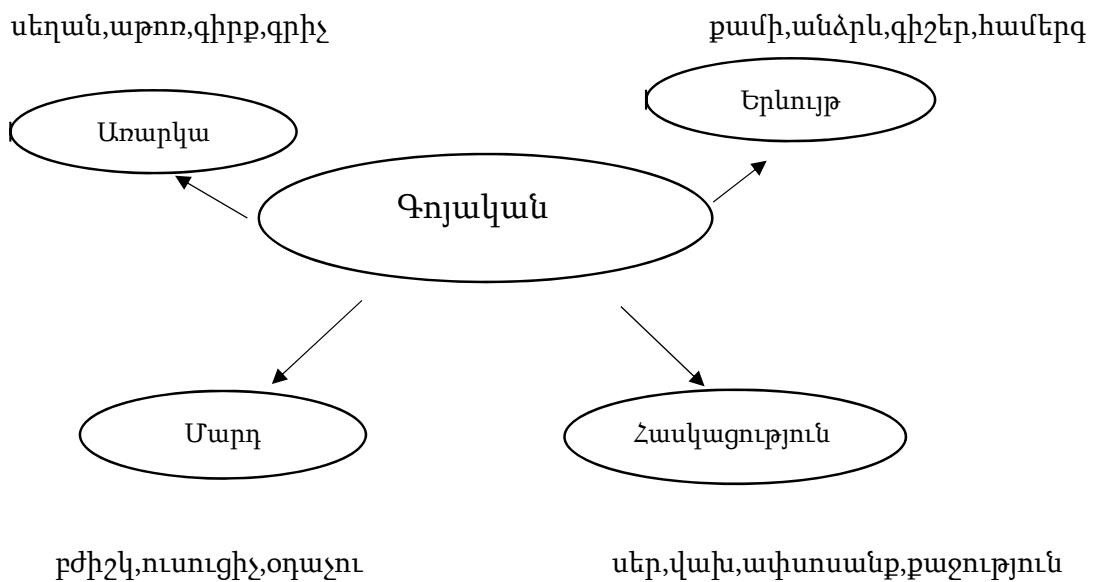
Լեզվաքերականական շատ երևույթներ ու կարգեր անհրաժեշտ է աշակերտին ներկայացնել նկարագրական ձևով, քանի որ երեխայի համար բարդ է դրանց սահմանումը, երբեմն՝ անըմբռնելի: Ավելի քիչ քերականության սերտում, ավելի շատ կենդանի խոսք, ընթերցանություն, գրավոր ու բանավոր շարադրանք, լեզվաոճական հնարքների հարստացում: Ցանկացած խոսքի մաս անցնելիս աշակերտին պետք է հանձնարարել գրել փոքրիկ շարադրանք՝ գործածելով տվյալ խոսքի մասին բնորոշ հատկանիշները: Սա հնարավորություն կտա աշակերտին ավելի լավ յուրացնել խոսքի մասերը՝ տեսական գիտելիքները համադրելով գործնական աշխատանքներով:

ԳՈՅԱԿԱՆԻ ԵՎ ԱԾԱԿԱՆԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ

Խոսքի մասերն ըստ իրենց հիմնական իմաստի խոսքի մեջ տարբեր դեր և կշիռ ունեն։ Օրինակ՝ գոյականը, ածականը, թվականը, դերանունը, բայը և մակբայն իրենց հիմնական իմաստով զգալիորեն տարբերվում են կապից և շաղկապից։ Կապերն ու շաղկապներն՝ իբրև սպասարկու, օժանդակ բառեր ցույց են տալիս հարաբերություններ՝ չունենալով նյութական իմաստ։ Մինչդեռ վերաբերականներն ու ձայնարկությունները երանգավորում են խոսքը։

1. Գոյական անուն

Քանի որ աշակերտները հիմնական դպրոցում ծանոթացել են գոյական անվանը, ուստի դասն սկսում եմ <<Մտագրոհ>> մեթոդով։ Գրատախտակին գրում եմ գոյական բառը։ Աշակերտները, ուսուցչի ուղղորդմամբ մոտենում են գրատախտակին և գրում են, թե գոյական ասելով ինչ են հասկանում, մոտավորապես այսպիսի պատկեր ենք ունենում.

Հանձնարարում եմ նայել գրատախտակին և որոշել, թե այդ բառերից որ խումբը կարելի է շոշափել, աչքով տեսնել, որը զգալ կամ հասկանալ։ Աշակերտները առանձնացնում են, որ մարդ և առարկա խմբի գոյականները տեսանելի և շոշափելի

են, իսկ երևույթ և հասկացություն խմբինը՝ վերացական: Այստեղ էլ տարանջատում եմ գոյականի երկու խումբ՝ նյութական և վերացական: Վերջում աշակերտների օգնությամբ սահմանում եմ գոյականը. առարկա կամ առարկայացված երևույթ ցույց տվող բառերը կոչվում են գոյականներ, պատասխանում են ով, ովքեր, ինչ, ինչեր հարցերին:

Հաջորդ նյութն է <<Հատուկ և հասարակ գոյականներ>>: Աշակերտներին պետք է հասկացնել, որ հասարակ անունը տեսակի անուն է, իսկ հատուկը այդ տեսակի առարկաներից որևէ մեկի անունն է: Օր.՝ տղան տեսակ է, իսկ Արամը այդ տեսակից մեկի անունն է, քաղաքը տեսակ է, իսկ Երևանը տեսակի անուն է և այլն: Այնուհետև հիշեցնում եմ, որ հատուկ անունները գրվում են մեծատառերով: Հանձնարարում եմ հաջորդ ժամի համար կրկնել բարդ բառերը և առանձին ժամով անցնում եմ բաղադրյալ հատուկ անունների ուղղագրությունը:

2. Գոյականի թիվը

Այս թեմային հատկացնում եմ 3-4 ժամ: Առաջին ժամը դարձյալ կրկնության ձևով եմ անցկացնում: Աշակերտները վերհիշում են սահմանումը, տեսակը, որ դեպքերում է ավելանում եր, ներ վերջավորությունները: Գրատախտակին գրում եմ միավանկ և բազմավանկ բառերի շարքեր և ավելացնում եմ եր, ներ վերջավորությունը: Սա ամրապնդում եմ վարժությունների միջոցով:

Երկրորդ ժամն անցնում եմ հոգնակիի կազմության շեղումներին՝ գրաբարյան և վերջնահնչյուն ունեցող բառաշարքը, մեկուկեսականի բառերի շարքը: Այս բացատրությունից հետո անդրադառնում եմ հաջորդ երկու շարքերին. օր.՝ հանքափոր- հանքահոր, վիպագիր-սեպագիր: Ապա բացատրում եմ, որ այս երկու շարքերից առաջին շարքի բառերի վերջին բառերի բաղադրիչը արտահայտվում է երկու բառով՝ վիպագիր-վեպ գրող, հանքափոր-հանք փորող, ձեռք են բերում բայական իմաստ, ի տարբերություն երկրորդ բաղադրիչների, որոնք միավանկ բառեր են և ստանում են եր հոգնակիակերտ մասնիկը՝ հանքահոր-հանքահորեր, սեպագիր-սեպագրեր:

Գոյականի թվին հատկացված հաջորդ ժամը տրամադրում էմ հոգնակի թվի կազմության ամանակ կատարվող հնչյունափոխությանը:

Աշակերտների խոսքի զարգացման համար հանձնարարում էմ գրել հետևյալ բառերի հոգնակին՝ առու, բեռ, թոռ, ծունկ, այգի, միրգ, նուռ, միտք, դուռ, շուրթ, արկղ, հողագործ, մարդ և այլն: Հանձնարարում էմ տանը սրանցով կազմել կապակցված խոսք, իսկ դասարանում գրում ենք թելադրություն:

3. Գոյականի որոշյալ և անորոշ առումները

Հաջորդ ժամը հատկացնում էմ գոյականի որոշյալ և անորոշ առումներին:

Որոշյալ առումը ցույց է տալիս, որ առարկան արդեն հայտնի, ծանոթ է խոսողին կամ լսողին: Որոշյալ առումով գործածվող գոյականներն ստանում են որոշիչը կամ ն հողը: Ը – ն ստանում են բաղաձայնով վերջացող բառերը բաղաձայնով սկսվող /նան ձայնավորով/ բառերից առաջ, ինչպես՝ աղջիկը խաղում է, ծխելը արգելվում է, իսկ ձայնավորով վերջացող բառերը ստանում են ն հող. ինչպես՝ տարին, տղան, առուն և այլն:

Անորոշ առումը ցույց է տալիս խոսողին կամ լսողին անծանոթ առարկա: Անորոշ առումով գործածվող գոյականները հող չեն ստանում: Անորոշ առումով գործածվելիս գոյականի հետ կարող են դրվել մի, որևէ, ինչ-որ և նման բառեր, որոնք շեշտում են գոյականի անորոշ լինելը:

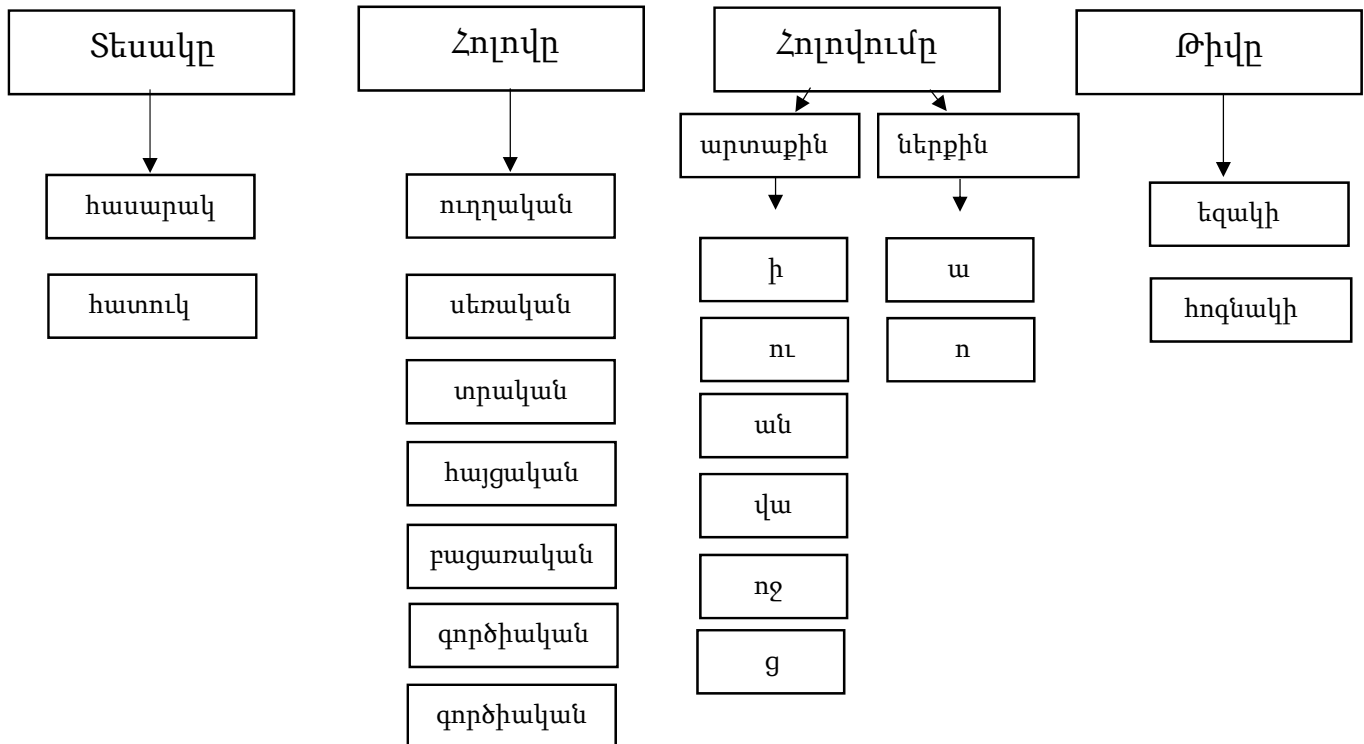
4. Գոյականի հոլովները

Գոյականի անորոշ և որոշյալ առումներից հետո անցնում էմ հոլովումը: Գրատախտակին գրում էմ օրինակ տուն բառը և կիրառում տարբեր նախադասությունների մեջ՝ տնից, տանը, տնով, տան, տուն, և այլ ձևերով: Այնուհետև աշակերտների հետ միասին որոշում ենք դրանց շարահյուսական պաշտոնները և, ի վերջո, փորձում ենք բնորոշում տալ. գոյականի գործածության յուրաքանչյուր ձև, որով արտահայտվում է նրա պաշտոնը նախադասության մեջ կոչվում է հոլով, իսկ բոլոր ձևերը միասին կոչվում է հոլովում: Գրատախտակին գրում էմ տուն-տան-տնից ձևերը և բացատրում ներքին /անվերջավոր/

ձայնավորների փոփոխությամբ և արտաքին / վերջավոր/ բառի վերջում վերջավորություն ավելացնելով:

Այս ծանոթությունից հետո առանձին- առանձին անցնում եմ հոլովները: Ամեն մի հոլովի հատկացնում եմ մեկ դասաժամ, ուշադրություն եմ դարձնում , որպեսզի աշակերտը ընկալի սահմանումները, մտապահի հարցերը, հիշի յուրաքանչյուր հոլովի շարահյուսական կիրառությունները և այս ամենը ամրապնդում եմ վարժությունների միջոցով:

5.Գոյական անուն

Բաժինն ավարտելուց հետո կազմակերպում են կրկնություն անհատական հանձնարարությունների փոխաստուգման մեթոդիկայի կիրառմամբ: Այս մեթոդով կազմակերպված կրկնության ժամանակ աշակերտը հնարավորություն ունի իր ինքնուրույն աշխատանքի արդյունքը ստուգելու և գնահատելու ընկերոջ օգնությամբ և ինքն իր հերթին օգնում է ընկերոջը նույն հարցում: Ուսուցիչն էլ իր հերթին հնարավորություն է ունենում կանխելու նյութը լիովին չուրացրած աշակերտի՝ ստուգողական, ստուգիչ, քննական աշխատանքներին մասնակցելը: „Գոյական անուն „ բաժնի ամփոփման համար կազմում են հետևյալ հարցերն ու առաջադրանքները, որոնք բաժանված են 3 խմբի.

- 1.Տեսական գիտելիքներն ընդգրկող հարցաշար:
- 2.Տեսական գիտելիքները գործնականորեն հաստատող առաջադրանքներ:
3. Տեսական գիտելիքները խոսքի մեջ կիրառելու վերաբերյալ առաջադրանքներ:

6. ԱՌԱՋԻՆ ԽՍԲԻ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Ի՞նչ է ցույց տալիս գոյականը:
2. Ի՞նչ է ցույց տալիս անձնանիշ /իրանիշ/ գոյականը, ի՞նչ հարցի է պատասխանում:
3. Ե՞րբ է բազմաբառ հատուկ անվան միայն առաջին բաղադրիչը գրվում մեծատառով:
4. Ի՞նչ է ցույց տալիս գոյականի եզակի /հոգնակի/ թիվը: Որո՞նք են անեզական / անհոգնական/ գոյականները:
5. Ինչպե՞ս է կազմվում միավանկ բառերի հոգնակի թիվը, ի՞նչ շեղումներ կան կանոնից:
6. Ինչպե՞ս է կազմվում բազմավանկ բառերի հոգնակի թիվը, եթե բառի վերջին բաղադրիչը միավանկ է, բայց գոյական չէ:
7. Ինչպե՞ս է կազմվում մեկուկեսականի գոյականների հոգնակի թիվը /դիտարկիր բառի մեջ գաղտնավանկի երկու դիրքերը/:
8. Խոսքի մեջ ի՞նչ ձևերով է արտահայտվում գոյականի որոշյալ լինելը:
9. Ինչպե՞ս է կազմվում արտաքին հոլովվման ենթարկվող բառերի սեռական

հոլովը:

10. Ի՞նչ նմանություն և ինչ տարբերություն կա սեռական և տրական հոլովների միջև:

11. Ի՞նչ ձևով կարելի է արտահայտել ներգոյական հոլովաձև չունեցող բառերի ներգոյականի իմաստը:

12. Ո՞ր հոլովներում գոյականը չի կարող ստանալ որոշիչ հոդ:

13. Որո՞նք են գոյականի քերականական հատկանիշները:

7. ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՄԲԻ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1ՄՇարքերից ընտրիր գոյականները.

առյուծ, գնալ, վազք, վազել, մեկ, զգացմունք, զգալ, ամառային, բանջարեղեն
հրեղեն, բուրմունք, բուրումնավետ, բարձունք, բարձր, մեծություն,
մեծ, հանգստություն, հանգիստ, հատընտիր, նորընտիր

2.Խմբավորիր գոյականներն ըստ նրանց տրվող հարցերի

կին, երիտասարդ, տուն, սեր, պատանի, զգացմունք, Արփի, ոսկի,
դաստիարակ

արյուն, գյուղ, ձի, փիղ, բեռներ, քարեր, բերանում, Հասմիկի, հասմիկի արևի,
Արևի, քթով, գլխում, մատին, ուղեղում, բեռնակիրներ, մարդիկ,
մատուցողուհի

3.Դուրս գրիր որոշյալ և անորոշ գոյականները, նշիր հոլովները.

Մեր պարտեզի բարձր բարդի ծառի ճյուղերին երկու արագիլ իրենց բույնն էին հյուսել: Մի ամուր ու մեծ բույն, այնպես, որ արագիլներն իրենց ձագերով հանգիստ տեղավորվում էին այնտեղ: Վաղուց էր այդ բույնը: Սիրում եմ մեր այգին,

բարձր բարդին, արագիլներին՝ բնին կանգնած: Աչքս բացած օրից ես տեսել եմ այս տեսարանը՝ աչք շոյող ու սիրտ թրթռացնող:

4. Դուրս գրիր անձ և իր ցույց տվող գոյականները, նշիր հոլովները.

Մի որբ երեխա՝ ցնցոտիներ հագած, կուչ էր եկել պատի տակ:
Գարնան անուշ արևը բարի աչքերով նայում էր նրան:

„Կարմիր արև, բարի արև, դու ես միայն ինձ տաքացնում,- մտածում էր խեղճ մանուկը,- դու ես միայն ինձ զգվում, համբուրում, ինչպես անգին մայրս: Թե չէ մարդիկ աչք չեն դարձնում վրաս,,:

5. Առանձնացրու եզակի թվով գոյականները.

ընկեր, պարեր, երկնաքեր, լրաբեր, լուրեր, մարդասեր, մտքեր, հրավեր, տերեր, տանտեր, եթեր, թթվասեր, գրքեր, գրքասեր, լապտեր, ձորեր, պատվեր, լույսեր, մարդիկ, կանայք, հարսներ, ստվեր, նվեր

6. Առանձին շարքերով դուրս գրիր գոյականները, որոնց հոգնակին կազմվում է եր, ներ մասնիկներով.

նոտնաձայն, հեռագիր, գծանկար, ուղեցույց, նստացույց, վագր, , կտուց, սմբակ, դուստր, արկղ, ոսկր, դպրոց, աման, մեծատուն, դեղատուն, ձեռագիր, գրագիր, եզր, փական, անասնաբույժ, ցուցափեղկ, պատմաբան, երկրապահ, օրհներգ

7. Անհրաժեշտ տեղերում գրիր մեծատառով.

սայաթ-նովա, դավիթ անհաղթ, ձենով օհան, գրիգոր լուսավորիչ, արշակ երկրորդ, արարատյան դաշտ, սուրբ սարգիս եկեղեցի, վանա ծով, ազգային ժողով, սասունցի դավիթ, միջին ասիա չինաստանի ժողովրդական հանրապետություն, խաղաղ օվկիանոս, աղթամար կղզի, մեծ արջ, նոր հաճն

8. Ընտրիր և առանձին շարքերում գրիր արտաքին և ներքին հոլովման

գոյականները.

ծաղիկ, գինի, դուռ, կյանք, աներ, շաբաթ, այգի, շարժում, առավոտ, սյուն, հորեղբայր, կին, տուն, մայր, արյուն, եռանկյուն, անուն, մասնաշենք, ձմեռ, տնտեսություն, պատանի, ուսում, զեկուցում, խիզախություն, գառ, սկեսուր

9. Առանձին շարքերում գրիր ի հոլովման ենթարկվող և հոլովական զուգահեռ ձևեր ունեցող գոյականները, կազմիր դրանց սեռական հոլովները. կորուստ, բոպե, մամուլ, սուգ, դար, հույս, պատիվ, լույս, կայսր, դուստր, հուր, ծնունդ, հանգիստ, վայրկյան, աստված, գալուստ

8. ԵՐՐՈՐԴ ԽՄԲԻ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

1. Փակագծերում տրված բառերը դիր անհրաժեշտ հոլովներով, յուրաքանչյուրի կողքին՝ փակագծում նշիր հոլովը.

Արմատից ցնցվեց /ուռենի/: /Տերևներ՝ վշտի կաթիլներ ընկան /գետին/: Հետո ծառը ճոնչաց, երկինք պարզված /ճյուղեր/ դանդաղ խոնարհվեցին: Ուռենին կռացավ ու կամուրջ կապեց /գետ/ վրա: Մայր /եղնիկ/ իսկույն ցատկեց ու անցավ կամուրջը:

2. Փակագծի գոյականները դիր համապատասխան տեղերում անհրաժեշտ ձևով: Նշիր հոլովները:

....ամեննին չէր վշտացնում, որ իրեն ոչ ոք չէր տեսնում խիտ մեջ, և որ ինքն այդպես հասարակ և անշուք է: /խոտ, ծաղիկ, երիցուկ/

Նմանօրինակ տասնյակ հանձնարարություններ են պատրաստում և տեղադրում առաջադրանքների փաթեթներում:

Առաջին խմբի առաջադրանքը աշակերտը կատարում է անհատական, ինքնուրույն.

վերցնում է մեկ քարտ, գրանցում է հաշվառման աղյուսակում, որը ուսուցչի մոտ է և սկսում է իր աշխատանքը:

2-րդ փուլը կոչվում է փոխստուգման փուլ: Անհատական հանձնարարությունն ավարտած աշակերտը սկսում է փոխստուգումը գույգում: Առաջին գույգում իր առաջին հարցը ներկայացնելով ու քննարկելով՝ փնտրում է նոր ընկեր իր հաջորդ հարցը քննարկելու համար: Եվ այսպես. իր քարտի յուրաքանչյուր հարցը քննարկելիս փոխում է գույգը: Զույգի հետ ամեն մի հանդիպման ժամանակ աշակերտը ոչ միայն ներկայացնում է իր հերթական հարցը, այլև լսում է ընկերոջ հարցը: Հերթական ամեն մի գույգում աշխատելիս աշակերտն անուղղակիորեն մասնակցում է ընկերոջ անհատական քարտի կրկնությանը՝ վերհիշելով և ամրապնդելով նաև նրա նյութը:

Քարտի բոլոր հարցերին պատասխանած աշակերտը հանձնում է քարտը, աշխատանքն ավարտելու վերաբերյալ նշում ստանում հաշվառման աղյուսակում և վերցնում հաջորդ քարտը: Այն աշակերտը, որն ավարտում է բոլոր քարտերով աշխատանքը, դուրս է գալիս փոխստուգում իրականացնող խմբից: 3-րդ փուլում կազմում են անհատական հանձնարարությունների քարտեր՝ տեսական գիտելիքները խոսքի մեջ կիրառելու վերաբերյալ առաջադրանքներով: Հարցերը պետք է կազմված լինեն այնպես, որ դրանց հնարավոր լինի տալ հստակ և միանշանակ պատասխաններ: Միայն ճիշտ կազմված հարցերի դեպքում մենք հնարավորություն կտանք աշակերտին ինքնուրույն և որակյալ աշխատելու անհատական հանձնարարության քարտերով:

9. ԱԾԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆ

Ածականի ուսուցմանը հատկացնում եմ 7 դասաժամ, որից չորսը՝ խառը տիպի, երեքը՝ հարցման:

Աշակերտներին հիշեցնում եմ ածականի հարցերը / ինչպիսի, որ, որպիսի/ , երկու աշակերտի կանչում եմ գրատախտակի մոտ, մեկը գրում է գոյականներ, մյուսը վրան դնում է ածականներ: Աձել նշանակում է վրան դնել, ուրեմն ածական նշանակում է վրան դրվող: Այնուհետև ածականները խմբավորվում են ըստ իմաստի. օր.՝

քանակ - շատ, քիչ, բազմաթիվ, մեծաքանակ

ձև - գեղեցիկ, կլոր, մեծ, լայն, նեղ, երկար

հոտ - անուշահոտ, հոտավետ, գարշահոտ, բուրավետ

որակ - բարձրորակ, խելոք, հիմար, անորակ

գույն - կարմիր, կանաչ, սպիտակ, ծիրանագույն, վարդագույն

ինչից լինելը - փայտյա, արծաթե, բրոնյա, քարե, ոսկե

ինչին վերաբերելը - լեռնային, քաղաքական, դպրոցական, տնային

Գրատախտակին գրում եմ մի գոյական և հանձնարարում եմ գրել այդ գոյականի հատկանիշները, աշակերտներին ուշադրությունը հրավիրում եմ այն բանի վրա, որ ածականը դրվում է գոյականի վրա, ցույց է տալիս առարկայի հատկանիշ, այլ ոչ թե ուղղակի հատկանիշ:

Առաջին երկու ժամերը հատկացնում եմ ածականը՝ որպես խոսքի մաս, բառերի այն շարքին, որ կարող են հանդես գալ և իբրև գոյական, և իբրև ածական, ածականի շարահյուսական պաշտոնները թեմաներին:

ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԵՎ ՀԱՐԱՔԵՐԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐ

10. ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐ

Յ-րդ դասաժամին ուսուցանում եմ աժականի տեսակները՝ որակական և հարաբերական: Սկզբում պարզաբանում եմ անհասկանալի հարցերը, ստուգում տնայինները, ապա բացատրում եմ որակական աժականի համեմատության երեք աստիճանները՝ դրական բաղդատական, գերադրական: Աժականի տեսակների ուսուցման համար կարող է խթան լինել „Բառերի տեսակներն ըստ կազմության,, նյութի կրկնությունը: Այնուհետև գրատախտակը չորս մասի եմ բաժանում, չորս աշակերտի հանձնարարում եմ գրել պարզ, աժանցավոր, բարդ, բարդ աժանցավոր աժականներ: Օրինակ՝

Պարզ աժանցառ	Աժանցավոր	Բարդ	Բարդ
խուլ	առողջ	տուֆակերտ	քարքարոտ
հին	լուսավոր	ասֆալտապատ	բարձրատոհմիկ
չար	ընդարձակ	մարդաշատ	
մեծ	քարե	քչախոս	
լայն	կեղտոտ	աշխատասեր	

Աշակերտները բացատրում են իրենց աշխատանքներում գործածած աժականների կազմությունը, իսկ այդ բացատրությանը ավելացնում եմ, որ աժական կազմող, կերտող աժանցը կոչվում է աժականակերտ աժանց:

Առանձնացնում եմ որակական աժականները, որոնք անմիջականորեն արտահայտում են առարկայի ներքին կամ արտաքին այնպիսի որակական հատկանիշ, որը կարելի է համեմատել մի ուրիշ առարկայի նույն հատկանիշի հետ՝

ցույց տալով տարբեր առարկաների միջև եղած նույն հատկանիշի չափը, աստիճանը՝ լավ մարդ, ավելի լավ մարդ, ամենալավ /լավագույն/ մարդ: Համեմատության աստիճանները երեքն են՝ դրական, բաղդատական, գերադրական: Օրինակներով ներկայացնում են, որ դրական աստիճանը ածականի սովորական, ուղիղ ձևն է:

Բաղդատական աստիճանը ցույց է տալիս առարկայի տվյալ հատկության առավել կամ պակաս լինելը ուրիշ առարկայի նույն հատկության համեմատությամբ: Բաղդատական աստիճանը կազմվում է ածականի դրական ձևին ավելացնելով ավելի, պակաս, քիչ, նվազ բառերով: Ավելի բառով կազմված բաղդատականը կոչվում է առավելական բաղդատական: Պակաս, նվազ, քիչ բառերով կազմված բաղդատականը կոչվում է նվազական բաղդատական:

Նույն հատկանիշներով միմյանց հետ համեմատվող գոյականները կարող են կապվել քան բառով կամ համեմատելի գոյականի բացառական հոլովով: Օրինակ՝ Վարդն ավելի հոտավետ է, քան մեխակը կամ վարդը մեխակից /ավելի/ հոտավետ է:

Վերջում անդրադառնում են որակական այն ածականներին, որոնք համեմատության աստիճան չեն ստանում և խոսում դրանց առանձնահատկությունների մասին:

Դրանք են ամայի, ամուրի, ամուլ, ստերջ, հղի, արու, էգ, գույգ, կաղ, կույր, խուլ, համր, հավասար, ձրի, բոբիկ, ճաղատ, մերկ, տկլոր, օժանդակ, վերջին, նախկին:

11. ՀԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐ

Հաջորդ ժամը հատկացնում են հարաբերական ածականների ուսուցմանը: Հարաբերական ածականը առարկայի հատկանիշն արտահայտում է մի ուրիշ առարկայի միջնորդությամբ՝ աշակերտական նստարան բառակապակցությունում աշակերտականը ցույց է տալիս նստարան առարկայի հատկանիշը: Աշակերտական ածականը հարաբերական է, որովհետև առկա է աշակերտ և նստարան առարկաների կապը, հարաբերությունը: Հարաբերական ածականի

արտահայտած հատկանիշը համեմատելի չէ, ուստի՝ հարաբերական ածականը համեմատության աստիճան չի ստանում:

Հարաբերական ածականներ են կազմվում հետևյալ ածանցներով.
ական – մայրական, տնական, մարտական

ային - խոսքային, տնային, թեստային

ե - ոսկե, լուսե, հրե

եղեն - հրեղեն, ոգեղեն

ենի - հայրենի, վայրենի, մայրենի

յա - արծաթյա, ոսկյա, մարմարյա

յան - նոյյան, հայկյան

Դասի ավարտին ամփոփում եմ նյութը և հանձնարարում տնային աշխատանք:

Վերջին 3 դասաժամերին հանձնարարում եմ ստուգողական և թեմատիկ աշխատանքներ:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Հայոց լեզվի ուսուցումը դասագրքային քերականական կանոնների մեխանիկական սերտում չէ, այլ սովորողի վերլուծական, տրամաբանական մտածողության ձևավորում և զարգացում: Ուսուցիչը չպետք է բավարարվի աշակերտին պատրաստի գիտելիքներ մատուցելով, քանի որ պատրաստի գիտելիքների մեքենայաբար ընկալումը քիչ է նպաստում ինքնուրույն մտածելու ունակությունների զարգացմանը: Աշակերտը պետք է իմանա լեզվական երևույթների պատճառն ու հետևանքը, դա գիտելիքների յուրացման լավագույն միջոցն է: Ցանկացած ուսուցիչ պետք է ձգտի զարգացնել երեխայի ինքնուրույն մտածելու ունակությունները՝ այդ նպատակին ծառայեցնելով թեմայի, նյութի ընձեռած բոլոր հնարավորությունները:

Ինքնուրույն տրամաբանելու, եզրահանգումներ անելու ունակության զարգացման լավագույն միջոցներից մեկն այն է, որ մենք սահմանումը ոչ թե պատրաստի հրամցնենք երեխային, այլ փաստերը դիտել տալով պահանջենք, որ նա եզրակացության գա, ընդհանրացում կատարի:

Քերականությունը պետք է ուսուցանել կենդանի խոսքի նյութերով, իսկ դրանք պետք է քաղել ուսուցչի և աշակերտի խոսքից, ընթերցանության նյութերից, ժողովրդական առածներից, դարձվածքներից, ասացվածքներից: Այստեղից էլ ձևաբանության և շարահյուսության իասնական կապի հարցը: Ձևաբանությունն անցնելիս ցույց ենք տալիս ձևաբանական կարգերի կիրառությունը նախադասության մեջ, դրանց շարահյուսական դերը, իսկ շարահյուսությունն անցնելիս՝ շարահյուսական կարգերի ձևաբանական արտահայտությունը: Քերականության ուսուցումը պետք է հետապնդի գործնական նպատակներ, այն պետք է նպաստի աշակերտի գրավոր և բանավոր խոսքի զարգացմանը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Մ. Ասատրյան <<Ժամանակակից հայոց լեզու>>
2. Ս. Գյուլբուդադյան <<Հայոց լեզվի դասավանդման մեթոդիկա>>
3. ՀՀ ԿԳՆ <<Բյուրակն>> կրթահամալիր <<Անհատական հանձնարարությունների փոխստուգման մեթոդիկայի որոշ կիրառություններ>>
4. Գ. Սևակ <<Ժամանակակից հայոց լեզվի դասընթաց>>
5. Հ. Բարսեղյան, Փ. Մեյթիխանյան <<Հայոց լեզու>> դասագիրք 7-րդ դասարան
6. Յու. Ավետիսյան, Հ. Ջաքարյան <<Ձևաբանություն>>